

Construccions causatives en gascó

Causative constructions in Gascon

Beatriz Fernández¹ , Ane Berro² , Jordi Suïls³

¹UPV/EHU, España

²Univ. de Deusto, España

³Univ. de Lleida, España

Rebut: 02/06/2023; Acceptat: 13/10/2023

Resum

Les construccions causatives del gascó inclouen el verb causatiu factitiu *hèr*, el verb matriu, i un verb lèxic en infinitiu, el verb subordinat, precedit per la preposició *a*. Mostrarem que aquestes construccions, com en altres moltes llengües, són el resultat de la *reestructuració* (Rizzi 1976, 1978; Burzio 1986) o *unió de clàusules* (Aissen i Perlmutter 1976) del verb causatiu i del verb subordinat. Aquests dos verbs formen un predicat complex '*hèr*-infinitiu' que encapçala una única clàusula i no dues (Aissen 1979; Aissen i Perlmutter 1976; Rizzi 1978, 1982; Burzio 1986; Wurmbrand 2003). En aquest article, explorarem diversos diagnòstics, com són la marcació casual del causat o la pujada de clítics, entre altres, que ens permetran defensar la hipòtesi de la monoclausilitat d'aquestes construccions en gascó.

Paraules clau: causatives; reestructuració; unió de clàusules; gascó.

Abstract

The causative construction in Gascon consists of the causative factitive verb *hér* 'make', the main verb, and a lexical verb in the infinitive form, the embedded verb, preceded by the preposition *a*. We will show that this construction is the result of *restructuring* (Rizzi 1976, 1978; Burzio 1986) or *clause union* (Aissen & Perlmutter 1976) of the causative and the embedded verb. These two verbs form a complex predicate '*hèr*-infinitive' that heads a single clause and not a biclausal construction (Aissen 1979; Aissen & Perlmutter 1976; Rizzi 1978, 1982; Burzio 1986; Wurmbrand 2003). In this paper, we will explore several diagnostics, such as case marking of the causee and clitic-climbing. On the basis of this evidence, we will claim that this causative construction in Gascon is really monoclausal.

Keywords: causatives; restructuring; clause-union; Gascon.

1. INTRODUCCIÓ

Les construccions causatives en gascò aranès inclouen el verb causatiu factitiu *hèr*, el verb matriu, i un verb lèxic en infinitiu precedit per la preposició *a*¹. Aquest verb lèxic, que considerem subordinat al causatiu², expressa l'esdeveniment causat. Quan es tracta d'un verb inacusatiu (1a) o inergatiu (1b), el causat, si és humà, encara que sigui el subjecte lògic³ d'aquest verb, mostra marcatge diferencial d'objecte. D'altra banda, quan el verb subordinat és transitiu (1c) i inclou, per tant, un objecte directe, el subjecte lògic sembla un objecte indirecte.

(1)

- a. Anna hè a vier ath mainatge.
'Anna fa vindre el nen.'
- b. Anna hè a arrir ath mainatge.
'Anna fa riure el nen.'
- c. Anna hè a liéger eth libre ath mainatge.
'Anna fa llegir el llibre al nen.'

En aquest article, mostrarem que la construcció causativa en occità, com en altres moltes llengües, és el resultat de la *reestructuració* (ang. *restructuring*) (Rizzi 1976, 1978; Burzio 1986) o *unió de clàusules* (Aissen i Perlmutter 1976) del verb causatiu i del verb subordinat. Així, no es tracta d'una construcció biclausal amb dos verbs independents, és a dir, el causatiu *hèr* i el verb lèxic en infinitiu, sinó una construcció monoclausal amb un predicat complex '*hèr*-infinitiu' (Aissen 1979; Aissen i Perlmutter 1976; Rizzi 1978, 1982; Burzio 1986; Wurmbrand 2003). Basarem la nostra hipòtesi en els següents diagnòstics: (i) la marcació casual del causat; (ii) la pujada de clítics; (iii) l'absència de flexió (temps i aspecte) al verb subordinat; (iv) la impossibilitat de negar el verb subordinat; (v) la impossibilitat de passivitzar el verb subordinat; (vi) la morfologia passiva del verb matriu; i, per últim, (vii) la concordança del participi en els temps compostos del verb causatiu *hèr*. En aquest article, presentarem i discutirem cada un d'aquests diagnòstics i, per finalitzar, presentarem les conclusions principals.

¹ Les dades empíriques ens permeten afirmar que les construccions del tipus *hèr a* + inf. són pròpies del gascò aranès. És una construcció visible en els textos aranesos des de principis del segle XX (no tenim mostres d'aranès escrit anteriors) i forma part dels usos tradicionals que hem pogut constatar en treball de camp en diversos indrets aranesos. Cal dir que, com tantes altres característiques de l'aranès, la influència de llengües veïnes com el català i el castellà ha tingut la seva incidència també en aquesta, de manera que en la llengua moderna podem trobar construccions sense preposició, mentre que és d'aparició sistemàtica en els usos de parlants de més edat.

Un text normatiu com IEA (2020: 99) remarca, com a ús específic de la preposició "*a*": "era construcció causativa *hèr a* + infinitiu, qu'ei tan pròpia der aranès ('Hèr a baishar ua aigua') [la construcció causativa *hèr a* + infinitiu, que és tan pròpia de l'aranès ("Fer baixar l'aigua")].

En aquest article, per a les dades de l'aranès ens basem en les apreciacions d'acceptació i gramaticalitat d'un dels autors mateixos. Per a altres varietats occitanes remetem a les fonts bibliogràfiques, singularment Romieu & Bianchi (2005) i Ronjat (1913). Agraïm les observacions dels revisors sobre aquest punt.

² En català, aquest verb ha rebut diversos noms, com *inserir* (Villalba 1993), *incrustat* (Fontich 2021) o *subordinat* (Alsina en premsa). Nosaltres farem servir el terme *subordinat* que correspon a *embedded* en anglès i és el més utilitzat en la literatura.

³ Quan diem subjecte lògic ens referim al subjecte temàtic del verb, que, com es pot veure aquí, no coincideix necessàriament amb el subjecte sintàctic de la construcció.

2. LES CONSTRUCCIONS CAUSATIVES EN GASCÓ: UNIÓ DE CLÀUSULES I MONOCLAUSALITAT

Com dèiem en la introducció, les construccions causatives en gascó estan formades pel verb causatiu *hèr* i un verb lèxic en infinitiu precedit per la preposició *a*⁴. El verb causatiu, és a dir, el verb matriu té un subjecte que és el causador i el verb en infinitiu (i.e. el subordinat) expressa l'esdeveniment causat i té un subjecte lògic que és el causat. Així, en els exemples de (1), repetits a (2), l'Anna és el causador i el nen el causat de l'esdeveniment que expressen els verbs subordinats, o sigui, el verb inacusatiu (2a), l'inergatiu (2b) i el transitiu (2c).

(2)

- a. Anna hè a vier ath mainatge.
- b. Anna hè a arrir ath mainatge.
- c. Anna hè a liéger eth libre ath mainatge.

En aquesta secció revisarem diversos diagnòstics que ens permeten afirmar que la construcció causativa en gascó és el resultat de la *reestructuració* (ang. *restructuring*) (Rizzi 1978) o de la *unió de clàusules* (ang. *clause union*) (Aissen i Perlmutter 1976) entre el verb causatiu i el subordinat, de tal manera que formen un predicat complex '*hèr-infinitiu*' que encapçala una construcció monoclausul (Aissen 1979; Aissen i Perlmutter 1976; Rizzi 1978; Burzio 1986; Wurmbrand 2003).

2.1 Marcació casual del causat i clítics

Un dels diagnòstics que ens permeten afirmar que la causativa és una construcció monoclausul és la marcació casual del causat. Si es tractés de dues clàusules independents, llavors el subjecte de cadascuna d'aquestes clàusules es marcaria amb el cas que correspon canònicament al subjecte. Així, en construccions amb verb causatiu *hèr* i oració subordinada de subjuntiu com (3), que són equivalents a les causatives amb *hèr-infinitiu*, el subjecte de la subordinada sí que pot aparèixer com a pronom tònic i, per tant, marcat en cas nominatiu.

(3)

Anna hè qu'eri liegen eth libre.
'Anna fa que ells llegeixin el llibre.'

Concretament, això és possible perquè el verb de l'oració causada és independent del verb causatiu *hèr*, és a dir, són dos verbs finits, cadascun amb els seus arguments.

A conseqüència de la unió de clàusules que defensem aquí, el causat, o sigui, el subjecte lògic del verb subordinat, no es marca com a tal sinó com un objecte directe o indirecte, segons els casos. Com que en tots els exemples de (2) el causat és humà i va precedit per la preposició *a*, es podria pensar que té la mateixa funció. No obstant això, l'exemple (2c) inclou no només el causador i el causat, sinó també l'argument intern del verb transitiu subordinat, *eth libre*. Llavors, el causat *ath mainatge* apareix ara com a objecte indirecte. D'altra banda, els exemples (2a,b) inclouen només causador i causat, i en aquests contextos el causat apareix com a objecte (directe) amb marcatge diferencial. Això es fa evident quan els arguments tenen forma

⁴ La presència de la preposició *a* no interfereix en absolut en la unió de clàusules. Per això, la ignorarem en aquest article i deixarem la seva anàlisi per a més endavant.

pronominal. En els exemples que segueixen, *lo* és acusatiu i *li* és datiu, tots ells referits a *ath mainatge*:

(4)

- a. Anna lo hè a vier, ath mainatge.
'Anna el fa vindre, el nen.'
- b. Anna lo hè a arrir, ath mainatge.
'Anna el fa riure, el nen.'
- c. Anna li hè a liéger eth libre, ath mainatge.
'Anna li fa llegir el llibre, al nen.'

Si en (4c) substituïm *eth libre*, llavors tenim el pronom *lo* d'acusatiu:

- (5) Anna lo hè a liéger ath mainatge, eth libre.
'Anna el fa llegir al nen, el llibre.'

I si substituïm tots dos arguments del verb subordinat, aleshores apareix la combinació pronominal *l'ac*, que correspon a acusatiu+datiu:

- (6) Anna l'ac hè a liéger, eth libre ath mainatge.
'Anna l'hi fa llegir, el llibre al nen.'

Cal notar, també, que hi ha un cert grau de sincretisme entre les formes pronominals d'acusatiu i de datiu. En plural, la confluència entre pronoms d'acusatiu i de datiu és general en gascó. En aquest cas, l'aranès té una sola forma *les* per a acusatiu i datiu (Carrera 2007: 107; Olivieri i Sauzet 2016). També en singular trobem sincretisme acusatiu-datiu en algunes varietats gascones —vegeu Carrera (2007: 112) sobre l'ús del pronom *le* en alguns indrets aranesos. Formes de *lo* i *los* solen tindre valor acusatiu-datiu en gascó general:

(7)

- a. Invitatz-lo/la.
'Convideu-lo/la.'
- b. Balhatz-lo l'invitacion, ad eth/ad era.
'Doneu-li la invitació, a ell/a ella.'
- c. Invitatz-los/las.
'Convideu-los/les.'
- d. Balhatz-los l'invitacion, ad eths/ad eras.
'Doneu-los la invitació, a ells/a elles.'

I això mateix podríem dir del clítics de primera i segona persona del plural, a saber, aquests clítics poden ser tant d'acusatiu com de datiu. Per exemple, en aranès:

(8)

- a. Anna me/te/mos/vos hè a vier.
'Anna em/et/ens/us fa vindre.'
- b. Anna me/te/mos/vos hè a arrir.
'Anna em/et/ens/us fa riure.'

- c. Anna me/te/mos/vos hèn a liéger eth libre.
 ‘Anna em/et/ens/us fa llegir el llibre.’

A manera de síntesi, exemples com (9a), on el clític *lo* pot fer referència tant al causat (subjecte del verb subordinat) (9b) com al tema (objecte directe del mateix verb) (9c):

(9)

- a. Anna lo hèn a liéger.
 ‘Anna el fa llegir.’
 b. Anna hèn a liéger eth libre.
 ‘Anna fa llegir el llibre.’
 c. Anna hèn a liéger ath mainatge.
 ‘Anna fa llegir al nen.’

I exemples on apareixen explícits tots dos arguments del verb subordinat (causat i tema), com a (10b) —amb clític datiu *li* pel causat—, (10c) —clític acusatiu *lo* pel tema— i (10d), amb la forma que correspon a causat+tema:

(10)

- a. Hèn a liéger eth libre ath mainatge.
 ‘Anna fa llegir el llibre al nen.’
 b. Li hèn a liéger eth libre.
 ‘Li fa llegir el llibre.’
 c. Lo hèn a liéger ath mainatge.
 ‘El fa llegir al nen.’
 d. L’ac hèn a liéger.
 ‘L’hi fa llegir.’

Posen de manifest la correspondència variable entre paper semàntic i cas gramatical. En concret entre el paper semàntic de causat i els casos acusatiu i datiu, de tal manera que l’acusatiu pot fer referència tant al causat com a l’objecte directe lògic del seu verb, i el datiu apareix per referir-se al causat quan l’objecte directe lògic del seu verb és lèxicament present, com ara en (10b) i en la combinació pronominal de (10d).

2.2 Pujada dels clítics

El segon diagnòstic que podem fer servir per decidir si tenim unió de clàusules és el fenomen que s’anomena *pujada de clítics* (Rizzi 1978), exemplificat en (11).

(11)

- a. Anna les hèn a vier.
 b. Anna les hèn a arrir.
 c. Anna les hèn a liéger eth libre.

Tots aquests exemples porten un mateix clític *les*, que depèn temàticament del verb subordinat, és a dir, és un argument seu. Paradoxalment, el clític no apareix, com caldria esperar, en posició enclítica respecte al verb subordinat sinó en posició proclítica i adjuntat al

verb matriu. En (12) representem el clíctic en la seva posició inicial, o sigui, en posició enclítica adjuntat al verb subordinat. Aquests exemples són agramaticals.

(12)

- a. *Anna hè a vier-lo/la/le.
- b. *Anna hè a arrir-lo/la/le.
- c. *Anna hè a lieger-lo/la/le eth libre.

Tenint en compte que el clíctic que depèn temàticament del verb subordinat no apareix adjuntat a aquest sinó al verb matriu, diem que el clíctic ha pujat de la seva posició inicial (12) a la posició que ocupa en (11)⁵.

Encara que aquesta pujada de clíctics sigui generalitzada en gascò, hi ha almenys dos casos en què el clíctic no apareix en posició proclítica sinó enclítica, però adjuntat no al verb subordinat sinó al verb matriu, és a dir, el causatiu. En particular, quan el causatiu apareix en infinitiu (13a) o en imperatiu (13b), llavors el clíctic ocupa aquesta posició (vegeu [Fontich 2021: 642-643](#) per al català).

(13)

- a. Hèr-les a vier a estat un error.
'Fer-los/les vindre ha estat un error'
- b. Hè-les a vier.
'Fes-los/les vindre'

Aquesta constatació té algunes conseqüències teòriques que nosaltres no explorarem aquí⁶. No obstant això podem dir que el fet que aparegui el clíctic entre el verb causatiu i el subordinat s'ha interpretat per al català com a manca d'incorporació del verb subordinat al verb causatiu ([Fontich 2021](#) vs. [Villalba 1992, 1994](#)) —vegeu (§4).

2.3 L'absència de flexió en el verb subordinat

El tercer diagnòstic que ens permet dir que, en les construccions causatives, hi ha un predicat complex, és a dir, *hèr*-infinitiu encapçalant una única clàusula i no dues clàusules independents amb els verbs corresponents, és l'absència de flexió en la clàusula subordinada. S'ha de tenir en compte que només el verb causatiu factitiu *hèr* apareix en forma finita; per contra, el verb subordinat apareix en forma d'infinitiu, o sigui, en una forma no finita. Per tant, sembla que només hi ha flexió de temps en una de les clàusules. A més, la construcció causativa no admet més d'un modificador adverbial de temps. Així, exemples que inclouen dos adverbis, un d'ells modificant el verb *hèr* i un altre modificant l'esdeveniment expressat pel verb

⁵ Com ens adverteix un dels nostres revisors, el fonamental no és tant la pujada del clíctic com l'obligatorietat d'aquesta, ja que en altres construccions com les que inclouen verbs de percepció, la pujada de clíctic és opcional. Val a dir que en gascò la pujada de clíctic és un fet general, com ara en construccions amb verbs modals del tipus *La vòu veir* 'la vol veure'; l'alternativa (*Vòu veder-la*) seria una construcció dubtosa o estilísticament forçada. En aranès s'aplica també aquesta observació, tot i que la interferència del català i del castellà fa que construccions del tipus *Vò veder-la* siguin acceptades entre parlants més joves.

⁶ Deixarem per més endavant l'anàlisi teòrica de les propietats morfosintàctiques que estem enumerant. Ara per ara, només les presentarem en la mesura que ens permeten corroborar la nostra hipòtesi principal, és a dir, que les construccions causatives del gascò són monoclausals.

subordinat, són agramaticals —per al català, vegeu [Villalba \(1993: 31\)](#) i [Fontich \(2021\)](#); per a l'italià, [Guasti \(1993\)](#); [Torrego \(2010\)](#) per al castellà; per al basc, [Berro et al. \(2023\)](#) entre altres moltes llengües. En (14) posem l'exemple corresponent al que ens dona [Villalba \(1993: 31, ex. 95\)](#) en català.

- (14) **Ager* Joan hec a atacar eth campament *aué*.
 *‘Ahir el Joan va fer atacar el campament avui’

Deixant de banda el temps, també s'observa que el verb subordinat no admet cap modificació aspectual, en concret, no admet auxiliars aspectuals com *auer/aver* i *èster* per expressar l'aspecte perfect en el verb subordinat (15) —vegeu [Kayne \(1975\)](#) pel francès; [Bordelois \(1958\)](#) pel castellà; [Villalba \(1993\)](#), [Alsina \(2002\)](#) i [Fontich \(2021\)](#) pel català; [López \(2001\)](#) pel castellà, i [Ortiz de Urbina \(2019\)](#) pel basc entre altres—.

- (15)
- a. *Anna hè a auer liejut eth libre as mainatges.
 *‘Anna fa haver llegit el llibre als nens’
 - b. *Anna hè a auer vengut/èster venguts as mainatges.
 *‘Anna fa haver vingut/ser vinguts als nens’

La interpretació que dona [Alsina \(2002: 2432\)](#) d'aquesta restricció en català és precisament la hipòtesi que defensem en aquest article per al gascó, és a dir, que el verb causatiu i l'infinitiu “no expressen dos esdeveniments diferents [...] sinó un sol esdeveniment complex, en què el verb causatiu expressa la causació i l'infinitiu el resultat d'aquesta causació”. I afegeix: “Com que l'infinitiu en la construcció causativa no correspon a cap esdeveniment per si sol, l'auxiliar no pot expressar-ne la compleció”.

A més, el verb subordinat tampoc admet aspecte progressiu (16) amb *anar*.

- (16)
- a. *Anna hè a anar liegent eth libre as mainatges.
 *‘Anna fa anar llegint el llibre als nens’

Per contra, el verb causatiu *hèr* admet qualsevol marca de temps (17a) o aspecte —l'auxiliar *auer/aver* en (17b) i la perífrasi progressiva en (17c)— a més de modificadors temporals (17d).

- (17)
- a. Anna hè/hec/harà a liéger eth libre as mainatges.
 - b. Anna a hèt a liéger eth libre as mainatges.
 - c. Anna va hèn't a liéger eth libre as mainatges.
 - d. Ager Anna hec a liéger eth libre as mainatges.

Resumint, la clàusula encapçalada pel verb subordinat no admet cap modificació temporal o aspectual i depèn, doncs, de la flexió de la clàusula matriu, cosa que interpretem com a resultat de la unió de clàusules.

2.4 La impossibilitat de negar el verb subordinat

El quart diagnòstic a favor de la monoclausulitat de les construccions causatives en gascó és la impossibilitat de negar el verb subordinat. Així, els exemples de (18) que inclouen la negació *non* precedint immediatament l'infinitiu són agramaticals.

(18)

- a. *Anna hè a non vier as mainatges.
- b. *Anna hè a non arrir as mainatges.
- c. *Anna hè a non liéger eth libre as mainatges.

Convé destacar que aquesta no és una restricció general sobre l'infinitiu, ja que en altres construccions es pot negar.

(19)

- a. Non pòs non liéger aquest article.
'No pots no llegir aquest article'
- b. Comenci a non compréner se qué voletz.
'Començo a no entendre què voleu'
- c. Voletz non parlar tan naut?
'Voleu no parlar tan fort?'

Per tant, la impossibilitat de fer-ho en les causatives es deu al fet que, en aquestes construccions, el verb matriu i el subordinat formen un sol predicat complex, com defensem en aquest article. Així, la negació pot precedir immediatament el verb matriu, com exemplifiquen en (20).

(20)

- a. Anna non hè a vier as mainatges.
- b. Anna non hè a arrir as mainatges.
- c. Anna non hè a liéger eth libre as mainatges.

La impossibilitat de negar l'infinitiu en la construcció causativa també es documenta en altres llengües com el català (Villalba 1993, 1994; Alsina 2002; Fontich 2021), l'italià (Guasti 1993, 1997) i el basc (Ortiz de Urbina 2019), però no en castellà (Treviño 1994).

Arribats a aquest punt, també s'ha de dir que quan es tracta de negació d'un constituent i no d'una clàusula, la negació és possible també en gascó. Exemplifiquem la negació de l'infinitiu com a constituent en (21) seguint Alsina (2002: 2433) per al català, que l'anomena negació metalingüística —vegeu també Villalba (1994). Com en català (Alsina 2002: 2433), quan es nega un constituent i no la clàusula (18), *no* i *pas* poden aparèixer adjacents en gascó —vegeu Espinal (1991, 2002) per una anàlisi de *no pas* en català, Carrera (2007: 236-240) per a una descripció de *non pas* en gascó i Carrera (2011: 103-104) per una presentació breu de la negació en occità i en gascó en particular.

(21) L'he fet no (pas) sortir, sinó entrar.

En suma, en gascó, la negació que precedeix immediatament l'infinitiu com a negació clausal és agramatical (18), però com a negació de constituent (21), per contra, és gramatical.

2.5 La impossibilitat de passivitzar el verb subordinat

El cinquè diagnòstic per mostrar la monoclausilitat de la construcció causativa en gascó és la impossibilitat de passivitzar el verb subordinat amb *èster*, com s'il·lustra en (22a), corresponent a l'exemple (22b) d'Alsina (2002: 2432) per al català —vegeu Bordelois (1958) per al castellà, i Rizzi (1976) i Burzio (1986) per a l'italià.

(22)

- a. *Er editor hec a èster venudi aguesti libres lèu⁷
- b. *L'editor va fer ser venuts aquests llibres de pressa

Això mateix podem dir de la passiva amb *se* (també anomenada *passiva reflexa*). De nou l'exemple (23b) en català és d'Alsina (2002: 2432).

(23)

- a. *Er editor hec a vener-se aguesti libres lèu
- b. *L'editor va fer vendre's aquests llibres de pressa

Si hi hagués dues clàusules i no una única com en (22) i (23), llavors el verb subordinat podria aparèixer en veu passiva, com es pot veure a (24a,b).

(24)

- a. Er editor a hèt qu'es libres siguessen venudi lèu.
'L'editor ha fet que els llibres fossin venuts aviat'
- b. Er editor a hèt qu'es libres se venessen lèu.
'L'editor ha fet que els llibres es venguessin aviat'

Per tant, la restricció es deu a la monoclausilitat i a l'existència d'un sol predicat complex i no de dos d'independents.

2.6 La morfologia passiva del verb matriu i les passives llargues

El sisè diagnòstic a favor de la monoclausilitat de la causativa també està relacionat amb la passivització, però no del verb subordinat, que com acabem de veure (§2.5) no és possible, sinó del predicat complex *hèr*-infinitiu. Tot i això, la morfologia passiva apareix en el verb matriu, és a dir, el causatiu. Quan passivitzem el predicat complex resultat de la unió de clàusules, el subjecte de la construcció causativa passiva no és el causador sinó l'objecte directe lògic del verb subordinat transitiu (25a,b). Observeu que la forma finita del verb matriu concorda amb aquest objecte lògic en persona i nombre i el participi passat en gènere i nombre. Així doncs, l'objecte lògic del verb subordinat transitiu és el subjecte de la causativa passiva (25a,b) atès que només hi ha concordança de subjecte en el verb matriu en gascó. Passives com aquestes s'han anomenat en la literatura *passives llargues* (ang. *long passives*) i es documenten en

⁷ Com observa un dels nostres revisors, una construcció *causativa indirecta* com *Er editor hec a véner aguesti libres lèu* pot interpretar-se tant com una construcció passiva ('L'editor fa que els llibres siguin venuts aviat') com una activa ('L'editor fat que venguin/hom vengui els llibres aviat'). Si aquest fos el cas, podria pensar-se que l'oposició entre activa i passiva es neutralitza en el verb subordinat de la construcció causativa indirecta, cosa que reforçaria la hipòtesi de la monoclausilitat.

llengües com el castellà (Treviño 1994; Tubino Blanco 2011), el català (Alsina 2002) o el francès (Rowlett 2007) entre altres. Exemplifiquem primerament la passiva amb *èster*.

(25)

- a. Eth libre siguec hèt a liéger pes mainatges.
'El llibre va ser fet llegir als nens.'
- b. Es libres sigueren hèti a liéger pes mainatges.
'Els llibres van ser fets llegir als nens.'

De nou interpretem aquestes dades com a resultat de la unió de clàusules, i, per tant, de la monoclausilitat de la construcció. De tota manera, el subjecte lògic del verb subordinat transitiu no pot ser subjecte de la construcció causativa passiva (26).

- (26) *Es mainatges sigueren hèti a liéger eth libre
*Els nens van ser fets llegir el llibre'

Pel que fa a altres tipus de verbs subordinats, com inacusatius o inergatius, en gascò s'observa la mateixa asimetria documentada en altres llengües com l'italià (Folli i Harley 2007) o el català (Alsina 1996, 2002) entre altres, a saber, el subjecte de la causativa passiva pot ser el subjecte lògic d'un verb subordinat inacusatiu (27a,b) però no inergatiu (27c,d).

(27)

- a. Joan siguec hèt a gèsser.
'En Joan va ser fet sortir.'
- b. Joan e Anna sigueren hèti a gèsser.
'En Joan i l'Anna van ser fets sortir.'
- c. *Joan siguec hèt a arrir
'*En Joan va ser fet riure.'
- d. *Joan e Anna sigueren hèti a arrir
'*En Joan i l'Anna van ser fet riure.'

Per tant, l'estatus sintàctic dels arguments del verb subordinat, a més dels seus rols temàtics, sembla crucial a l'hora d'establir quin argument d'aquest verb pot o no aparèixer com subjecte de la causativa passiva⁸.

Les mateixes propietats descrites aquí per a les passives amb *èster* es troben també en les passives amb *se*, és a dir, l'objecte directe del verb subordinat transitiu pot ser subjecte de la passiva amb *se* (28a) però no el subjecte lògic del mateix verb (28b).

(28)

- a. Es libres s'an hèt a liéger as mainatges.
'Els llibres s'han fet llegir als nens.'

⁸ Fins ara hem parlat de subjecte lògic o d'objecte directe, però és important recordar que, seguint Perlmutter (1978) i Burzio (1981, 1986), els verbs inacusatius i els inergatius són verbs monovalents, és a dir, d'un sol argument que no té el mateix rol temàtic ni es comporta sintàcticament de la mateixa manera en cadascun dels tipus. En particular, l'únic argument d'un verb inacusatiu té rol temàtic de tema o pacient i es comporta com un objecte directe (també anomenat *argument intern*) mentre que l'argument d'un verb inergatiu té rol d'agent i es comporta com el subjecte d'un verb transitiu (*argument extern*).

- b. *Es mainatges s'an hèt a liéger eth libre
 '*Els nens van ser fets llegir el llibre'

A banda d'això, el subjecte del verb subordinat inacusatiu (29a) també pot ser subjecte de la passiva; en canvi, el subjecte d'un verb inergatiu (29b) no.

(29)

- a. S'an hèt a gèsser Joan e Anna.
 'S'han fet sortir en Joan i l'Anna.'
 b. *S'an hèt a arrir Joan e Anna
 '*S'han fet riure en Joan i l'Anna'

Resumint, les passives llargues, siguin amb *èster* o amb *se*, mostren que poden tenir un subjecte que és en realitat l'objecte directe lògic del verb subordinat transitiu o el subjecte lògic del verb subordinat inacusatiu. Difícilment podria ser així si no hi hagués unió de clàusules i un únic predicat complex en comptes de dos.

2.7 Concordança del participi del temps compostos del verb causatiu

El setè diagnòstic no s'esmenta en la literatura entre aquells que ens permeten argumentar a favor de la monoclausulitat de les causatives, però encara ens sembla significatiu no només per al gascò i l'occità en general (vegeu [Alibèrt 1976](#) per al llenguadocià) sinó per a qualsevol llengua que tingui aquesta característica, com el català ([Solà 1973](#) per a diverses llengües romàniques; [Bastardas 2003](#) per al català). Es tracta de la concordança del participi dels temps compostos amb l'objecte directe. Pel que fa a aquesta característica, Carrera diu ([2011: 91-92](#)) que la concordança del participi és molt més habitual en occità que en català: d'una banda, "en occità hi ha acord en els casos en què en català és únicament facultatiu", és a dir, quan l'objecte directe és un pronom d'acusatiu preverbal diferent del masculí singular (equivalent dels pronoms *la*, *els*, *les* o *en*) (30); d'altra banda, la concordança és facultativa en occità quan l'objecte directe és postverbal (31), i en català no es fa. Respecte a l'aranès, la concordança del participi és un tret clarament recessiu ([Carrera 2007: 213-214](#) afirma que és recomanable amb els pronoms *lo* (o *le*), *la* o *les*).

(30)

- a. Las avèm cantadas. (oc. ref.)⁹
 b. Les auem cantades/cantat. (oc. ar.)
 c. Les hem cantades/cantat. (cat.) ([Carrera 2011: 92](#))

⁹ Carrera fa servir les abreviatures oc. ref. per a l'occità referencial (de base llenguadociana); oc. ar. per a l'occità aranès i cat. per al català.

(31)

- a. Avèm cantadas/cantat aquelas cançons. (oc. ref.)
- b. Auem cantat aqueres cançons. (oc. ar.)
- c. Hem cantat aquelles cançons. (cat.) (Carrera 2011: 92)

Així doncs, també el participi dels temps compostos del verb causatiu *hèr* pot concordar amb el subjecte lògic del verb subordinat (en gènere i en nombre) quan aquest és l'objecte directe del predicat complex i apareix marcat, per tant, com un clític d'acusatiu preverbal (vegeu Solà 1973; Hernanz i Rigau 1981; Bastardas 2003 per al català i altres llengües romàniques). Com mostrem en (30), el participi del verb causatiu pot concordar en gènere i nombre amb el clític de tercera persona femení singular en (32a) i amb el de plural en (32b).

(32)

- a. Anna, l'an hèta a cantar.
'L'Anna, l'han feta cantar.'
- b. Anna e Lea, les an hètes a cantar.
'L'Anna i la Lea, les han fetes cantar.'

La concordança del participi també és possible amb l'objecte directe del verb subordinat (33). Encara que la forma de l'auxiliar *auer/aver* i la del participi del causatiu siguin les mateixes que en (32), els clítics d'acusatiu corresponen al subjecte lògic del verb subordinat en (32) i a l'objecte directe lògic en (33). En tots dos casos, el clític d'acusatiu és l'objecte directe del predicat complex *hèr*-infinitiu.

(33)

- a. Era carta, l'an hèta a publicar.
'La carta, la han feta publicar.'
- b. Es cartes, les an hètes a publicar.
'Les cartes, les han fetes publicar.'

Aquestes dades evidencien que el participi concorda amb un argument, no ja del verb subordinat, sinó del predicat complex *hèr*-infinitiu, cosa que interpretem de nou com a resultat de la unió de clàusules en les construccions causatives.

3. CONCLUSIONS

En aquest article, hem mostrat que la construcció causativa en gascò és una oració monoclausal, i no biclausal com podria pensar-se atès que hi ha dos verbs, és a dir, un verb matriu, el causatiu, i un verb subordinat en infinitiu a més d'una preposició entre tots dos. No obstant això, els diagnòstics que hem analitzat mostren que hi ha una sola clàusula amb un predicat complex *hèr*-infinitiu: (i) el causat no es marca en cas nominatiu sinó en acusatiu o datiu; (ii) el clític puja des de la seva posició inicial enclítica, adjuntat al verb subordinat, a la posició proclítica, adjuntat al verb matriu; (iii) el verb subordinat està mancat de flexió (temps i aspecte) i no admet una modificació temporal independent del verb matriu; (iv) el verb subordinat no pot ser negat; (v) el verb subordinat no pot aparèixer en veu passiva; (vi) la

morfologia passiva pot aparèixer en el verb matriu; i (vii) el participi del verb causatiu pot concordar amb el subjecte lògic del verb subordinat.

Agraïments i finançament

La primera i la segona autora d'aquest article han rebut finançament del Govern Basc dins del projecte IT1439-22 i del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (PID2023-147383NB-I00).

Bibliografia

- AISSIN, Judith. 1979. *The Syntax of Causative Constructions*, Nova York: Garland.
- AISSIN, Judith; PERLMUTTER, David. 1976. Clause reduction in Spanish. Dins Henry Thompson, Kenneth Whistler, Vicki Edge, Jeri J. Jaeger, Ronya Javkin, Miriam Petruck, Christopher Smeall, Robert D. Van Valin (eds), *Proceedings of the Second Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, Berkeley: Berkeley Linguistics Society, 1-30.
- ALIBÈRT, Loïs. 1976. *Gramatica occitana segon los parlars lengadocians*, Montpelhier: Centre d'Estudis Occitans.
- ALSINA, Àlex. 1996. *The role of argument structure in grammar. Evidence from Romance*, Stanford: CSLI Publications.
- ALSINA, Àlex. 2002. L'infinitiu. Dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez-Saldanya (eds), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona: Empúries, vol. 3, 2389-2454.
- ALSINA, Àlex. en premsa. Les construccions d'infinitiu. Dins Manuel Pérez Saldanya, Josep Martines, Gemma Rigau i Jordi Antolí (eds.), *Gramàtica del català antic*, València: Publicacions de la Universitat de València.
- BASTARDAS, Joan. 2003. La concordança del participi del temps compostos de verbs que governen un infinitiu. *Llengua & Literatura* 14, 97-140.
- BERRO, Ane; ODRÍA, Ane; FERNÁNDEZ, Beatriz. 2023. *Indirect causatives in Basque: the syntax of implicit causers and causees*. manuscript, Univ de Deusto i UPV/EHU.
- BURZIO, Luigi. 1981. *Intransitive verbs and Italian auxiliaries* [tesi doctoral], Cambridge (MA): Massachusetts Institute of Technology.
- BURZIO, Luigi. 1986. *Italian Syntax: A Government and Binding Approach*, Dordrecht: Reidel. <https://doi.org/10.1007/978-94-009-4522-7>
- BORDELOIS, Ivonne. 1958. *The grammar of Spanish causative complements* [tesi doctoral], Cambridge (MA): Massachusetts Institute of Technology.
- CARRERA, Aitor. 2007. *Gramatica aranesa*, Lleida: Pagès Editors.
- CARRERA, Aitor. 2011. *L'occità. Gramàtica i diccionari bàsics*, Lleida: Pagès Editors.
- ESPINAL, Maria Teresa. 1991. Negation in Catalan. Some remarks with regard to *no pas*. *Catalan Working Papers in Linguistics* 1, 33-63.
- ESPINAL, Maria Teresa. 2002. La negació. Dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez-Saldanya (eds), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona: Empúries, vol. 3, 2727-2797.
- FOLLI, Raffaella; HARLEY, Heidi. 2007. Causation, obligation, and argument structure: on the nature of little v. *Linguistic Inquiry* 38, 197-238. <https://doi.org/10.1162/ling.2007.38.2.197>

- FONTICH, Albert. 2021. *Veu i cas en la sintaxi de la causació i la reflexivització* [tesi doctoral], Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- GUASTI, Maria Teresa. 1993. *Causative and perception verbs. A comparative approach*, Turin: Rosenberg & Sellier.
- GUASTI, Maria Teresa. 1997. Romance causatives. Dins Liliane Haegeman (ed.), *The New Comparative Syntax*, London: Longman, 124-144.
- HERNANZ, M. Lluïsa; RIGAU, Gemma. 1981. Auxiliarietat i reestructuració. *Els marges* 31, 29-51.
- IEA. 2020. *Gramatica der occitan aranés*, Institut d'Estudis Aranesi: Vielha.
- KAYNE, Richard S. 1975. *French Syntax: The Transformational Cycle*, Cambridge, (MA): MIT Press.
- LÓPEZ, Luis. 2001. The causee and the theory of bare phrase structure. Dins Javier Gutiérrez-Rexach i Luis Silva-Villar (eds.), *Current issues in Spanish syntax and semantics* [SGG], Berlin: Mouton de Gruyter, 221-241. <https://doi.org/10.1515/9783110850536.221>
- OLIVIERI, Michèle; SAUZET, Patrick. 2016. Southern Gallo-Romance (Occitan). Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.), *The Oxford Guide to the Romance Languages*, Oxford: Oxford University Press, 319-349. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199677108.003.0019>
- ORTIZ DE URBINA, Jon. 2019. Complex causative verbs and causees in Basque (and Romance). Dins Ane Berro, Beatriz Fernández i Jon Ortiz de Urbina (eds.), *Basque and Romance: Aligning grammars*, Leiden/Boston: Brill, 276-316. https://doi.org/10.1163/9789004395398_010
- PERLMUTTER, David M. 1978. Impersonal passives and the unaccusativity hypothesis. Dins Jeri J. Jaeger, Anthony C. Woodbury, Farrell Ackerman, Christine Chiarello, Orin D. Gensler, John Kingston, Eve E. Sweetser, Henry Thompson, Kenneth W. Whistler (eds.), *Proceedings of the 4th annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*, Berkeley: Berkeley Linguistics Society, vol. 4, 157-189. <https://doi.org/10.3765/bls.v4i0.2198>
- RIZZI, Luigi. 1976. Ristrutturazione. *Rivista di grammatica generativa* 1, 1-54.
- RIZZI, Luigi. 1978. A Restructuring Rule in Italian Syntax. *Recent Transformational Studies in European languages* 3, 113-158.
- RIZZI, Luigi. 1982. *Issues in Italian syntax*, Dordrecht: Foris. <https://doi.org/10.1515/9783110883718>
- ROMIEU, Maurice; BIANCHI, André. 2005. *Gramatica de l'occitan gascon contemporanèu*, Pessac: Presses Universitaires de Bordeaux.
- RONJAT, Jules. 1913. *Essai de syntaxe des parlers provençaux modernes*, Mâcon: impr. De Protat frères.
- ROWLETT, Paul. 2007. Cinque's functional verbs in French. *Language Sciences* 29, 755-786. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2007.07.010>
- SOLÀ, Joan. 1973. La concordança del participi passat. Dins *Estudis de sintaxi catalana*, Barcelona: Edicions 62, vol. II, 57-86.
- TREVIÑO, Esthela. 1994. *Las causativas del español con complemento de infinitivo*, Mèxic: El Colegio de México.
- TORREGO, Esther. 2010. Variability in the case patterns of causative formation in Romance and its implications. *Linguistic Inquiry* 41, 445-470. https://doi.org/10.1162/LING_a_00004
- TUBINO BLANCO, Mercedes. 2011. *Causatives in Minimalism*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/la.179>
- VILLALBA, Xavier. 1992. Case, incorporation and economy: an approach to causative constructions. *Catalan Working Papers in Linguistics* 1, 345-389.

- VILLALBA, Xavier. 1993. *Les construccions causatives en català* [tesi de llicenciatura], Barcelona: Universitat de Barcelona.
- VILLALBA, Xavier. 1994. Clitic climbing in causative constructions. *Catalan Working Papers in Linguistics* 3, 123-152.
- WURMBRAND, Sussane. 2003. *Infinitives: Reestructuring and clause structure*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110908329>